

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Seppälä, M. (2024) Oppiminen sosiaalisissa järjestelmissä. Tietoasiantuntija 2-3, 25-27.

Oppiminen sosiaalisissa järjestelmissä

Sosiaalisissa järjestelmissä tarvitaan oppimista, joka yhdistää eri näkökulmia yksilökeskeisestä yhteisölliseen ja systeemiseen. Tässä artikkelissa avataan sitä, miten oppimista voi tapahtua yhteisöissä sekä laajemmissa systeemeissä.

TEKSTI: MIKAEL SEPPÄLÄ

Perinteinen näkökulma oppimiseen painottaa yksilökeskeistä tiedon omaksumista. Mitä vaikeammaksi tai laajemmaksi käsillä oleva haaste muodostuu, sitä enemmän tarvitaan oppimista tiimissä tai organisaatiossa. Fasilitointi ja yhteiskehittäminen tukevat jaetun ymmärryksen syntymistä yksilöiden välillä ja yhteisöissä, mutta organisaatioiden rakenteellista uudistamista ei usein ajatella organisaation oppimisen näkökulmasta.

Käsillämme olevat yhteiskunnalliset ja globaalit haasteet ilmenevät entistä enemmän organisaatioiden välillä, jossa tarvitaan systeemistä ja ekosysteemistä oppimista. (Seppälä 2022.) Minkälaiden näkökulmien avulla voidaan ymmärtää oppimista sosiaalisissa järjestelmissä?

Filosofi Ken Wilberin (2000) integraaliteoria pitää sisällään AQAL-viitekehyksen (lyhenne sanoista "All Quadrants, All Levels"), joka pyrkii yhdistämään erilaisia todellisuuden aspekteja kokonaisvaltaiseksi käsitykseksi ihmisen kokemuksesta. AQAL jakaa todellisuuden neljään perusnäkökulmaan, joita ovat yksilöllinen sisäinen kokemus ("I"), yksilöllinen ulkopuolelta havaittavissa oleva käyttäytyminen ("IT"), yhteisöjen jaettu, sisäinen kokemus ("WE") ja kollektiivinen ulkoinen systeemisyys ("ITS"). Jokainen näistä näkökulmista avaa eri puolia kokemastamme todellisuudesta aina henkilökohtaisista uskomuksista ja motivaatioista ulkoisiin sosiaalisiin rakenteisiin ja käyttäytymisen ilmenemismuotoihin. AQAL-viitekehystä voidaan soveltaa oppimisen eri näkökulmien ymmärtämiseen. >>

Viitekehityksen valossa voidaan ajatella, että oppiminen on monimuotoinen ilmiö, joka kattaa niin yksilön sisäiset prosessit kuin sosiaalisten järjestelmien dynamiikan. *Oppiminen yksilön sisäisinä muutoksina* pitää sisällään henkilökohtaisen tietoisuuden ja itsetunteumuksen kasvun. Ne ovat olennaisia, jotta kehitymme yksilöinä suhteessa siihen, mitä haluamme oppia. *Oppiminen muutoksina yksilön näkyvässä toiminnassa* puolestaan ilmenee taitojen ja käyttäytymisen kehittymisenä, joka on nähtävissä ja mitattavissa yksilön ulkopuolelta. *Oppiminen muutoksina yhteisöjen jaettuissa merkityksissä ja tulkinnan tavoissa* korostaa sosiaalisen ymmärryksen ja kulttuuristen merkitysten luomisen tärkeyttä siinä, että kasvamme yhteisöissä. *Oppiminen muutoksina systeemeissä, rakenteissa ja toimijoiden välisissä suhteissa* puolestaan kuvaa laajempien sosiaalisten järjestelmien ja rakenteiden suhdetta oppimiseen. Näihin kaikkiin näkökulmiin liittyy erilaisia tieteenaloja, teoreetikoita ja teorioita, joita olen koonnut taulukkoon 1.

Avaan seuraavassa yksilötason ylittäviä näkökulmia, jotka painottavat oppimisen yhteisöllisiä ja systeemisiä näkökulmia.

Kuinka opimme yhteisöinä?

Oppiminen muutoksina yhteisöjen jaettuissa merkityksissä ja tulkinnan tavoissa viittaa syvällisiin prosesseihin, joissa rakentuu ryhmien jaettua ymmärrystä ja siihen perustuva yhteinen identiteetti. Tätä näkökulmaa edustavat muun muassa Lev Vygotskyn (1978) sosiokulttuurinen teoria, joka korostaa kielen ja muiden kulttuuristen välineiden roolia oppimisessa, sekä Laven ja Wengerin (1991) yhteisöllisen oppimisen teoria. Sen keskiössä ovat tavat, joilla tieto ja osaaminen syntyvät ja leviävät yksilöiden välillä niin kutsuttuihin käytäntöyhteisöihin osallistumisen avulla. Samaista näkökulmaa painottava Karl Weickin (1995) sensemaking-teoria puolestaan kuvaa tapoja, joilla ihmiset voivat synnyttää keskinäisessä

Taulukko 1. Näkökulmia oppimisen ulottuvuuksiin sosiaalisissa järjestelmissä.

Näkökulma	Ydinajatus	Aihetta tutkivat tieteenalat	Esimerkkejä teorioista
Oppiminen yksilön sisäisinä muutoksina	Yksilön sisäiset prosessit ovat olennaisia oppimisen syvyydelle ja henkilökohtaiselle kasvuille.	Kehityspsykologia, psykologia, kasvatustiede	Erik Erikson: psykososiaalisen kehityksen teoria Carl Rogers: itseohjautuvan oppimisen teoria Jack Mezirow: transformaatio-oppimisen teoria Howard Gardner: moniälykkyysteoria
Oppiminen muutoksina yksilön näkyvässä toiminnassa	Yksilön käyttäytymistä ja ulkoisia taitoja voidaan kehittää ja arvioida objektiivisesti.	Kognitiivinen psykologia, behaviorismi	Jean Piaget: kognitiivisen kehityksen teoria B.F. Skinner: behavioristinen oppimisteoria
Oppiminen muutoksina yhteisöjen jaettuissa merkityksissä ja tulkinnan tavoissa	Merkityksenluonti ja yhteisöllinen tulkinta ovat keskeisiä sosiaalisen oppimisen ja yhteisöjen kehityksen kannalta.	Sosiokulttuurinen psykologia, sosiaalipsykologia, kulttuuriantropologia	Lev Vygotsky: sosiokulttuurinen teoria Lave ja Wenger: yhteisöllisen oppimisen teoria Karl Weick: sensemaking-teoria
Oppiminen muutoksina systeemeissä, rakenteissa ja toimijoiden välisissä suhteissa	Sosiaaliset järjestelmät ja rakenteet sekä niiden väliset suhteet vaikuttavat oppimiseen ja yhteisöjen kehitykseen.	Systeemiteoria, yhteiskuntatieteet, ympäristötiede	Urie Bronfenbrenner: ekologinen systeemiteoria Nicholas Christakis ja James Fowler: sosiaalisten verkostojen teoria Peter Senge: oppivan organisaation teoria Maturana ja Varela: autopoiesis

vuorovaikutuksessaan ymmärrystä kohdatessaan epävarmuutta ja kompleksisuutta.

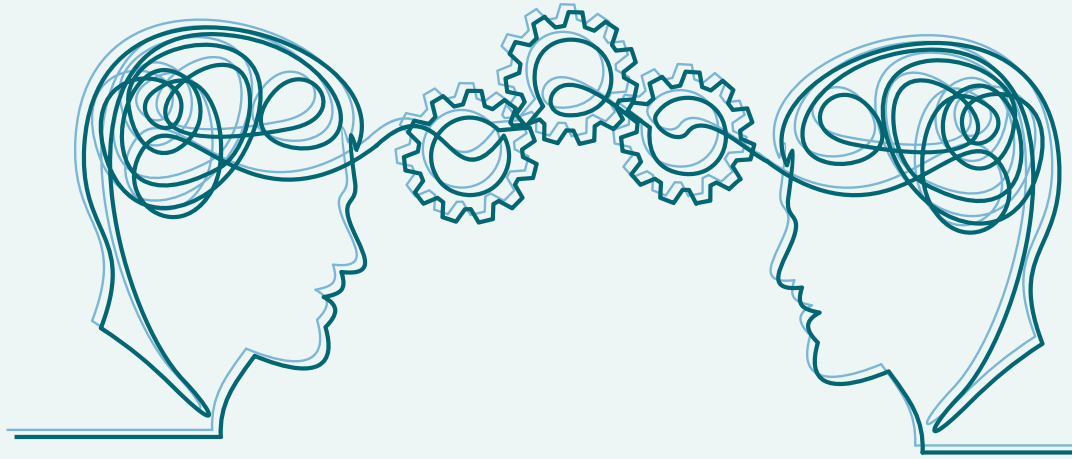
Käytännössä yhteisöllistä oppimista syntyy esimerkiksi työpajoissa ja fasilitoiduissa keskusteluissa, joissa osallistujat voivat jakaa kokemuksiaan ja näkemyksiään sekä sen avulla luoda yhdessä uudenlaista ymmärrystä. Weickin sensemaking-teorian mukaisesti organisaatioiden kannattaisi käyttää kriisitilanteita oppimisen paikkoina, joissa toimijoiden kannattaisi kokoontua yhteen muodostaakseen jaettua käsitystä tapahtuneesta ja sopeuttaakseen toimintaansa tulevaisuuden varalle. Tällaisessa ympäristössä oppiminen muuttuu dynaamiseksi ja iteratiiviseksi prosessiksi, joka syventää ymmärrystä ja vahvistaa yhteisön kollektiivista älykkyyttä.

Systeeminen oppiminen

Oppiminen systeemeissä, rakenteissa ja toimijoiden välisissä suhteissa tarjoaa näkökulman tapoihin, joilla yksilöt, ryhmät ja organisaatiot kehittävät ja jakavat tietoa laajemmissa sosiaalisissa kokonaisuuksissa. Esimerkiksi Urie Bronfenbrennerin (1979) ekologinen systeemiteoria, joka tarkastelee yksilöiden kehitystä ja oppimista eri ympäristöjen vuorovaikutuksellisessa verkostossa, valaisee, miten perhe, koulut, työyhteisöt ja laajemmat kulttuuriset kontekstit vaikuttavat oppimiseen. Peter Sengen (1990) näkemykset oppivasta organisaatiosta puolestaan esittelevät, kuinka organisaatiot voivat kehittää jatkuvan oppimisen kulttuuria ja systeemejä, jotka tukevat tiedon jakamista, uudistumista ja kollektiivista älykkyyttä.

Nicholas Christakis ja James Fowlerin (2009) esittelemä sosiaalisten verkostojen teoria täydentää puolestaan systeemistä näkökulmaa oppimiseen valottamalla tapoja, joilla yksilöiden ja ryhmien välisten suhteiden laatu ja rakenne voivat vaikuttaa oppimisen leviämiseen ja käytäntöjen omaksumiseen. Yhteisöllisen näkökulman yhteys systeemiseen oppimiseen tulee erityisen selväksi toisensa tuntevien toimijoiden verkostoissa ja avoimissa ekosysteemeissä, joissa saman aiheen tai haasteen parissa toimivat organisaatiot voivat olla keskenään hyvin erilaisia. Sosiaalisten verkostojen teoria kuvaa toimijoita ja heidän suhteidensa laatua siinä missä yhteisöllisen oppimisen avulla voidaan kehittää syvempiä suhteita.

Oppiminen systeemisissä konteksteissa ei siis ole vain tiedon jakamista toimijoiden välillä, vaan sen ytimessä on yhtälailla itse suhdeverkoston rakenteen ja toiminnan uudistuminen. Tämänkaltaista oppimista kuvaa myös Maturanan ja Varelan (1980)

autopoiesiksen käsite. Se viittaa tapoihin, joilla systeemit pystyvät uusiutumaan ja ylläpitämään itseään vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa.

Organisaatioiden ja verkostojen väliset rajapinnat ovat hyvä konteksti systeemille oppimiselle. Rajapinnoilla voi tapahtua oppimista, joka on monikerroksista, kontekstisidonnaista, systeemistä ja yhteisöllistä. Yhteiskehittämisen ja ekosysteemien orkestroinnin käytännöt, kuten työpajat ja yhteisölliset innovaatioalustat, mahdollistavat tämänkaltaista oppimista, jossa eri toimijat voivat löytää ja kehittää uusia toimintatapoja sekä yhteistoiminnallisia ratkaisuja. Ekosysteeminen oppiminen yhdistää yksilöiden ja tiimien välistä vuorovaikutusta laajempiin sosiaalisiin rakenteisiin ja systeemeihin, kuten yhteiskunnalliset instituutioon, markkinoihin ja teknologioihin. ■

YTM, KM, KTM, MBA Mikael Seppälä on ekosysteemien ja systeemisen innovaatiojohtamisen asiantuntija ja työskentelee projektipäällikkönä Laurea-ammattikorkeakoulussa. Työn ohella hän edistää kompleksisuus- ja systeemijattelun käytännön sovelluksia Systeeminen muutos Suomi - Systems Change Finland ry:ssä.

LÄHTEET

- Bronfenbrenner, U. 1979. *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.
- Christakis, N. A., & Fowler, J. H. 2009. *Connected: The Surprising Power of Our Social Networks and How They Shape Our Lives*. Little, Brown and Company.
- Lave, J., & Wenger, E. 1991. *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge University Press.
- Maturana, H. R., & Varela, F. J. 1980. *Autopoiesis and Cognition: The Realization of the Living*. D. Reidel Publishing Company.
- Senge, P. M. 1990. *The Fifth Discipline: The Art & Practice of The Learning Organization*. Currency Doubleday.
- Seppälä, M. 2022. Yksilöistä ekosysteemeihin – näkökulmia oppimisen skaaloihin. *Tietoasiantuntija* 5/2022. s. 16-18. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202301011013>
- Vygotsky, L. S. 1978. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
- Weick, K. E. 1995. *Sensemaking in Organizations*. Sage.
- Wilber, K. 2000. *A Theory of Everything: An Integral Vision for Business, Politics, Science, and Spirituality*. Shambhala Publications.